

MILITÄRRUSTNINGAR OCH ATOMVAPENKONTROLL

UR NYA DOKUMENT HÄROM

Av konteramiral ELIS BIÖRKLUND

UNDER innevarande år har åtskilligt av intresse timat på den front, som ovannämnda titel anger. F.N:s »Disarmament Commission» har haft en vårséjour, där de stora stridsfrågorna tagits upp från olika håll, en underkommitté har arbetat i London med att genom hemliga sammanträden söka ernå en sammanjämkning och den ovannämnda »Disarmament Commission» har varit samlad i New York i juli samt bearbetat det materiel, som skall framläggas för förbundsförsamlingen i slutet av september. I allt har skapats en bunt handlingar om cirka två decimeters volym. Sedan utrikesdepartementet nu kunnat ställa även de förut hemliga förhandlingsprotokollen till förfogande, är en analys av vad som framkommit av stort utrikes- och försvarspolitiskt intresse. Det kan ej vara fråga om att här skildra förhandlingarnas kronologiska utveckling, vilket skulle föra alltför långt, utan endast att konstatera huru de viktigaste aktörerna på scenen spelat sina roller samt vilka tendenser, som därvid framträtt från de ledande stormakternas sida.

Den »Disarmament Commission», som i anledning av beslut inom 1953 års förbundsförsamling i april 1954 tog upp frågan om rustningsbegränsning och förbud mot atom- och vätebombvapen, bakteriologiska, kemiska och övriga vapen för massförstörelse (i det följande blott kallat »atomvapen»), fann atmosfären kring kriget i Korea och Indokina alltför het för att vid publika sammanträden kunna nå något praktiskt samförstånd. För att undvika presspropaganda beslöts därför att en underkommitté med representanter för USA, Sovjet, Storbritannien, Frankrike och Kanada jämte en representant för FN:s generalsekretariat skulle — med hemliga förhandlingsprotokoll — sammanträda i London där Lan-

caster House under tiden 13 maj—22 juni hyste dessa speciella delegater. Protokollen utvisa nu att Sovjet förgäves sökte få med i arbetet representanter för kinesiska folkrepubliken, Tjeckoslovakiet samt Indien för att få flera meningsfränder inom underkommittén. Men västmakternas majoritet inom »Disarmament Commission» förhindrade detta.

Förhandlingsspråken voro engelska, franska och ryska med samtidiga översättningar i olika hörlurar men vem som helst kunde vid behov begära att översättningarna följde efter varandra. Man beslöt klokt nog att icke votera om olika förslag utan att privat söka nå samförstånd. FN:s tolkar utförde ett klanderfritt arbete.

Storbritanniens representant, ministern i Foreign Office, mr Lloyd, spelade en framstående roll vid förhandlingarnas början. Han formade trilogien: atomvapenförbud, rustningsminskning och kontroll. Ut i det »komplicerade och förvirrande nät av problem», som förelåg till lösning, kunde han endast se en möjlighet och det vore att man enade sig om ett kontrollsystem, som likformigt avslöjade militärhemligheter inom alla stater och därför icke var till någon makts totala nackdel. Kontrollen borde träda i kraft, innan ett förbud av visst slag sattes i verket. Man kunde börja med att först utfärda förbud mot användande av vissa vapen och senare överenskomma att förstöra förråden av samma vapen.

Genom en rad skickligt formulerade frågor fick mr Lloyd Sovjetdelegaten att i flera avseenden bekänna kort. Med hänvisning till nödvändigheten att behålla en »balanced reduction», dvs. bibehålla den militära balansen totalt sett mellan Öst och Väst, fordrade han att åtgärderna för begränsning av de konventionella (vanliga) militärrustningarna och av atomvapnen skulle taga sin början samtidigt, vilket synes vara fullständigt rättvist.

Kontrollpersonalen borde bli »världens poliskår», som det nog toge ett helt år att uppsätta. Dessa personer borde vara på plats och redo för kontrollarbetet, innan förbuden trädde i kraft. Ingen skulle genom ett veto kunna förhindra att kontrollsystemet ledde till rättelse av begångna fel. Det var ej Storbritanniens mening att — såsom Sovjet trott — man först skulle minska de konventionella rustningarna och därefter atomvapnen, utan dessa båda saker skulle ske samtidigt, varvid kontrollen genast borde vara beredd att påbörja sitt svåra arbete i båda dessa hänseenden.

Av mr Lloyds utomordentligt klara och lidelsefria framställning framgick det, att man borde söka komma åt både stora och små atomvapen, men han sade intet om huru man skulle kunna genomföra en så långt gående kontroll. Förgäves sökte mr Lloyd få Sovjet med på en detaljdiskussion om vilka slag av andra vapen än atomvapnen, som man borde förbjuda och reducera. Storbritannien föreslog att en reduktion även skulle gå ut över försvarsbudgeterna, däri inbegripet utgifterna för atomvapen.

Det var vidare mr Lloyd, som i mitten av juni, då arbetet genom meningsbrytningarna kommit till ett visst standstill, å Storbritanniens och Frankrikes vägnar lade fram ett ganska radikalt medlingsförslag. Detta gick ut på att atomvapnen blott finge användas för självförsvar mot en aggression, att man ville ha ett avtal som innehöll förbud mot nytillverkning och senare även förstörandet av atomvapnen, allt i förening med en avsevärd rustningsminskning och upprättandet av ett effektivt kontrollsystem. Men kontrollpersonalen borde först spridas ut över olika länder. Militärstyrkor och militärbudgeter borde genast »frysas fast» vid 1953 års nivå och sedan utsättas för en avtalad minskning i två etapper. Slutligen skulle, då andra etappen var slutförd, atomvapnen helt slopas.

Det är att märka att USA ej från början deltagit i detta förslags framställande men under arbetets gång så småningom alltmera närmade sig denna linje. Hur Sovjet ställde sig till detsamma framgår av det följande.

Förenta Staternas delegat, mr Patterson, försäkrade att USA ville få bort alla vapen för massförstörelse men man måste också se till att den nationella säkerheten härvid ökades för alla nationer. »Vi måste ha trygghet för att ej kunna bli utsatta för ett nytt Pearl Harbor», var Pattersons tes. Kan ej Sovjet lyfta på järnridån, så att vi kunna få större säkerhet för att ingångna avtal verkligen efterföljas? USA:s atomvapenövervikt ger nu en viss militär balans i världen, men tar man bort denna övervikt så måste man också skapa en verkligt effektiv kontroll även å Sovjets territorium. USA är berett till långt gående avtal men endast sedan det visat sig, att kontrollen fungerar oklanderligt. Vad vill Sovjet godtaga i detta hänseende? USA måste ställa sig frågan: »Om USA gäve upp atomvapnen, skulle då den fria världen vara eller känna sig säkrare?»

Under mötets tidigare del höll sig USA-delegaten, liksom Ka-

nadas representant, Robertson, avsiktligt i bakgrunden vid diskussionerna, men den 25 maj ryckte Patterson fram med sitt stora förslag till kontrollorganisation. Detta förslag övergav helt Baruchplanens tidigare linjer samt gick ut på att skapa en mycket stor kontrollorganisation, vilken under ledning av ett högsta råd med stor makt — »the Authority» — hade rätt att även bestämma en bestraffning av en avtalsbrytare genom att avstänga denne från import av klyvbar materiel och att beordra staten i fråga att stänga alla sina atomfabriker.

»The Authority» skulle vid behov stödja sig på säkerhetsrådet och samarbeta med FN:s organ. Kontrollorganen i alla länder skulle verifiera och inspektera både konventionella och atomvapenrustningar. Inspektionskårer skulle uppsättas och dess personal ha fri passagerätt och inspektionsrätt. Under »The Authority» skulle lyda tvenne stora staber och varje land hade skyldighet att uppsätta en nationell byrå, som skulle tillse att avtalet följdes och ge alla önskade upplysningar till de ovannämnda staberna. Det framgick av Pattersons uttalanden, att man tänkte sig »the Authority» placerad i New York nära FN:s organ samt att kontrollpersonalen i olika länder skulle permanent vistas vid alla atomfabriker m. m. och vara fullt inne i det dagliga arbetets gång. Härav framgår organisationens tilltänkta storlek.

USA-förslaget fick stöd från engelsk, fransk och kanadensisk sida, medan Sovjet ställde sig avvisande bl. a. genom att ej vilja gå med på någon realbehandling av förslaget. Man upptäckte — såsom ibland händer vid internationella förhandlingar — att ett visst ord på ett språk och dess närmaste motsvarighet på ett annat språk icke ha helt samma valör. Det engelska ordet »control» ger ur amerikansk synpunkt ett intryck av äganderätt, ur engelsk synpunkt i varje fall en betydande, utövande makt över institutionen i fråga, men ur fransk synvinkel allenast rätten att kontrollera och verifiera. Ur rysk synpunkt har ordet ingen som helst skynt av äganderätt (vladjénie) utan endast rätten, liksom på svenska, att verifiera och inspektera (kontrollirovatj). Allt detta komplicerade behandlingen av USA:s förslag.

Patterson höjde betydligt tonen utöver det vanliga, artiga diplomatspråket, då han ampert kritiserade Sovjets system att anfälla genom att överdriva motpartens uttalanden och sedan ingående slå ned på de logiska fel, som uppkommit genom dessa överdrifter. Från rysk sida svarades med att beskylla USA att vilja komma tillbaka till Baruchplanens internationella konsortium!

Det märkligaste med USA:s ståndpunkt är emellertid att USA:s politiska ledning ingalunda går på samma linje som ett flertal högre, amerikanska och engelska, militärer, nämligen att det ej kan vara tal om att övergiva atombomben. Tvärtom gjorde Patterson upprepade uttalanden om att USA väl kunde tänkas gå med härpå, dock med den reservationen att atomvapnen finge användas av ett land som utsattes för aggression. Härom mera i det följande.

Sovjet representerades inom underkommittén av ambassadör Malik, som upprepade Sovjets förut kända förslag om omedelbart förbud mot användandet av atomvapen, därefter förhandlingar om en kontrollorganisation samt en väsentlig rustningsminskning (med $\frac{1}{3}$). Han kämpade tappert för detta förslags antagande, och då detta ej gav önskat resultat svarade han med att i realiteten neka att gå in på detaljdiskussion av västmaktsförslagen. Man bör erkänna, att Malik ej hade det lätt såsom en motfyr, men hans utomordentliga talförhet ersatte denna minoritetsställning.

Malik var dock ofta från i tonen, förlängde diskussionerna genom upprepningar och genom att bekämpa åsikter, som västmakterna tidigare uttalat men som de under förhandlingarna givit avkall på. Även vid de rent privata möten, som ibland förekommo mellan enbart delegationscheferna var han obenägen att ta skäl som avveko från det ryska förslaget. Det var tydligt att Malik misstänkte västmakterna för att först vilja sätta upp ett kontrollsystem för att verifiera de nuvarande, konventionella rustningarnas omfång och att sedan vilja slingra sig från ett atomvapenförbud. Men i sanningens intresse måste sägas, att de digra förhandlingsprotokollen ej ge stöd för en sådan misstanke. Mycket klart sade Malik ifrån att Sovjet var med på ett förbud mot användande och nytillverkning av atomvapen samt internationell kontroll, om dessa saker skedde samtidigt.

Sovjet var med på att kontrollpersonalen skulle få inspektera atomfabriker, kontrollera statistik och genomgå allt vad de önskade, utföra vägning och kemisk kontroll samt göra framställningar och ge rekommendationer till regeringarna jämte rapporter till FN. Sovjet ville att atomkontrollen skulle gälla även alla atomenergigruvor i världen, »från belgiska Kongo till USA och Sovjet».

Men man ville som nämnt ha atomvapenförbudet samtidigt, så att man hade något att kontrollera. Sovjet föreslog att rege-

ringarna skulle lämna fullständiga uppgifter om konventionella och atomvapenrustningar, vilka båda skulle kontrolleras.

En minskning av de förra borde i första hand gälla de fem stormakterna, men Malik ville ej ge sig in på någon detaljdiskussion om detta, förrän man beslutat ett förbud mot användande av atomvapen! Mot slutet av förhandlingarna fick man intrycket att Sovjet var i princip med på även en budgetär reduktion.

Tydligt var Sovjet skeptiskt inställt mot principen om »balance of power» liksom om militär rustningsbalans. Med siffror ur pressen sökte Malik visa, att västmakterna även hade övervikt i konventionella rustningar. Han bedömde västmakternas i tjänst varande militärpersonal till 5,35 miljoner man, medan mr Lloyd tidigare hade uppskattat Sovjets aktiva militärpersonal (ryska reservformationer och det röda Kinas armé oräknade) till 4,75 milj.

Malik upptog även frågan om »västmaktsbaserna runt Sovjet» och ville att säkerhetsrådet skulle göra förslaget om deras avskaffande, »bl. a. i Spanien, Grekland och Pakistan». Men han nämnde intet om hur Sovjet skulle göra med sina militärbaser i satellitstaterna och delar av Asien.

Slutsatsen av Sovjets förslag var, att man först borde låta FN:s förbunds församling kungöra (rekommendera) ett atomvapenförbud för användning av dylika vapen, sedan borde man genom ett avtal skapa ett kontrollsystem och göra en avsevärd minskning av de konventionella rustningarna. Men Sovjet var emot att uppdelade det hela på för många etapper och ansåg troligen att trenne sådana var för mycket.

Såsom framgår av det följande, ville Sovjet ej vara med på att förbudet mot ett användande av atomvapen gjordes villkorligt, dvs. att en anfallen stat skulle ha rätt att nyttja dylika vapen. Malik gjorde gällande, att detta vore att legalisera dem i stället för att förbjuda dem.

Frankrike representerades av sin f. d. försvarsminister Moch, som under hela tiden spelade en enande och försonande roll. Moch hade en stor del av förtjänsten av utarbetandet av det engelsk-franska kompromissförslag, som framlades av mr Lloyd. Man får av alla förhandlingsprotokollen ett starkt intryck av att Moch var den av delegaterna, som mest överlägset behärskade de många, ytterst invecklade problem, vilka sammanflätas i spörsmålet om rustningsbegränsning och atomvapenförbud.

Med gallisk klarhet förenade Moch stor framåtanda, och det var han som ofta räddade diskussionerna genom att påpeka att allt man diskuterade naturligtvis var *under förutsättning* («sous réserve») *att man sedan kom överens om både atomvapenförbud, minskning av de konventionella rustningarna och kontroll*. Men denna princip glömdes bort av många talare.

Moch anslöt sig i stort till Storbritanniens syn och framhöll, att en kontroll givetvis gör ingrepp i ett lands suveränitet men icke skadar landet, om kontrollen är ömsesidig och tjänar fredens bevarande. Sovjet borde därför ompröva kontrollfrågan under förutsättning att västmakterna godtagit atomvapenförbudet!

Den franske delegaten trodde på principen om en rustningsbalans, även om denna var oviss, men säkerheten i världen bleve än större efter en internationellt kontrollerad rustningsminskning. Det var av vikt att göra upp en lista på vilka vapen, som skulle förbjudas och vilka blott reduceras. Ett svårt problem var hur man skulle göra med de mindre, taktiska atomvapen, som redan ingå i flera länders försvar. Och man måste observera att atomvapenfrågan har tre aspekter: ett förbud mot deras användande, ett förbud mot nytillverkning av atomvapen samt slutligen förstörandet av redan befintliga förråd av dem.

Beträffande atomvapenförbudet hävdade Moch, under anslutning av representanterna för Storbritannien, USA och Kanada, att man borde gå samma väg som i 1925 års Genèvekonvention angående kemisk och bakteriologisk krigföring och dess ratifikationsinstrument, nämligen att göra den reservationen att dylika vapen likväl få användas mot en stat, som brutit mot förbudet. Denna reservation utvecklades under förhandlingarnas lopp till att även gälla för det fall, att ett land överhuvud taget angreps av fientliga stridskrafter samt att en tredje stat såsom straffåtgärd hade rätt att med atomvapen komma den anfallne till hjälp — en utvidgning som ivrigt bestreds av Sovjet.

Moch framhöll, att om alla atomvapen omedelbart förbjödes, minskades också säkerheten för många länder i världen försävt icke de länder, som ha övervikt i konventionella vapen, samtidigt avsevärt reducera dessa. Detta synes ovedersägligt riktigt och talar i hög grad för att åtgärderna måste vara samtidiga. En avspänning bör komma båda parter i världen till del, ty eljest blir det säkert inget avtal av.

Ett produktionsstopp beträffande atomvapnen förutsätter dock att kontrollen dessförinnan beslutats och att kontrollorganen

kunna träda i funktion. Även i övrigt måste man veta från vilken nivå som en minskning bör ske.

Frankrikes inställning till en rustningsreduktion är, att man bör begränsa alla kategorier av vapen, militär personal, budgeter m. m. Men en budgetbegränsning måste åtföljas av en kvantitativ begränsning för att ej uppmuntra till att kringgå bestämmelsernas anda.

Varje åtgärd — det är Mochs huvudtes — bör vara ägnad att öka säkerheten i världen. Detta borde — såsom han senare utvecklade — föranleda att ej samma procenttal skulle gälla för alla. Medan de stora militärstyrkorna borde minskas med t. ex. 50 %, och de medelstora med t. ex. 25 %, vore det rättvist att för mindre länders försvar fixerades ett vida lägre procenttal. Eljest skulle för dessa länder en minskning i säkerheten inträda. Detta är samma matematiska princip som ligger till grund för progressivbeskattning.

Underkommittén skulle enligt plan avge sin rapport före den 15 juli och den 22 juni var man klar att konstatera, att ett visst närmande skett i flera sakfrågor, men att de politiskt viktiga meningsskiljaktigheterna mellan Öst och Väst alltjämt bestode. Rapporten upptogs till behandling inom »Disarmament Commission» i New York i juli månad under ordförandeskap av monsieur Moch. Överenskommelsen i Genève om slutet på det öppna kriget i Indokina hade just skett och något lättat den diplomatiska atmosfären. Till detta sammanträde hade Indien ingivit ett förslag att alla makter skulle upphöra med atombombproven, som åstadkommit så stor uppståndelse inom den asiatiska världen, allt i väntan på ett förbud mot nytillverkning av atomvapen.

Inom »Disarmament Commission» redogjorde Moch för huru förhandlingarna utvecklats sig. Patterson skildrade drastiskt Sovjets ståndpunkt sålunda: »Förbjud atombomben; lita på oss ryssar!» Representanter för Turkiet, Danmark, Nya Zeeland, Brasilien m. fl. anslöto sig i stort till västmakternas ståndpunkt. Men då Sovjets delegat, Tsarapkin, endast upprepade Maliks ord från underkommittén och i varje fall ej kom med några kompromissförslag, kunde »Disarmament Commission» ej göra stort annat än att överlämna handlingarna i målet till FN:s nästa förbundsörsamling. Frågan om militärrustningar och atomvapenkontroll ligger då till på det sätt, som framgår av följande korta sammanfattning.

Principen om *rustningsbalans* mellan Öst och Väst hyllas av västmakterna. Den kritiseras men bestrides icke direkt av Sovjet. Då det är otänkbart, att den ena parten vill gå med på något som avsevärt är till den andra partens fördel, synes det uppenbart att en fortsatt rustningsbalans icke blott är rättvis utan en förutsättning för att ett avtal skall kunna komma till stånd. En avspänning etappvis måste baseras på åtgärder som icke öka krigsfaran utan minska densamma.

Tanken på ett förbud för *användande av atomvapen* är godtagen av alla, men västmakterna anse sig på goda grunder böra tillfoga en reservation för den händelse en stat bryter mot förbudet eller anfaller en annan stat med militära maktmedel. De anse att ett villkorslöst förbud skulle uppmuntra Sovjet till nya aggressioner i mer eller mindre förtäckt form. Det synes därför fullt rimligt att reservationen bibehålles, dessmer som ett senare upphörande av atomvapentillverkningen komme att göra förbudet mer och mer ovillkorligt.

Beträffande ett förbud mot *nyttillverkning av atomvapen* äro västmakterna beredda att taga detta ytterst viktiga steg så snart ett kontrollsystem är i funktion och en viss reduktion skett i vad avser de konventionella rustningarna, medan Sovjet anser att förbudet bör träda i kraft så snart en överenskommelse träffats om kontrollen.

I vad angår det slutliga *förstörandet av befintliga atomvapen* vilja västmakterna godtaga en dylik, sedan hela den beslutade minskningen av de konventionella rustningarna har genomförts, medan Sovjet vill att förstörandet skall komma genast sedan man enats om kontrollen. Ärendet är ännu ej slutdebatterat.

Principen om *minskning av de konventionella rustningarna* äro alla ense om. Sovjet har angivit att dess proportion $\frac{1}{3}$ blott är ett ungefärligt exempel, och rättvist synes vara att de stora militär-makterna minska procentuellt mer än de mindre. För länder, som ha så begränsade militära rustningar som Sverige, torde icke avses några mera ingripande reduktioner. Men det internationella problemet i stort berör oss i hög grad. Man har ännu ej ens kommit till en realbehandling av vilka vapen som böra inräknas, vilka som böra förbjudas (robotvapen?) och vilka som blott böra reduceras. Man är överens om att en framtida eventuell minskning även bör vara budgetär.

I *kontrollfrågan* stannade man i olika läger, men kompromisslösningar anses ej helt uteslutna. Västmakterna ha eftersträvat

att sätta upp kontrollen så fort som möjligt, för densamma upprätta en mycket stor världsorganisation och ge kontrollorganen stor makt, dvs. skapa en s. k. maximikontroll i atomfabriker, vetenskapliga försöksanstalter och eventuellt även atomgruvor. De ha föreslagit att kontrollen skall kunna utsträckas till alla industri-företag samt eventuellt även mobiliseringsförråd av vapen, kläder m. m.

Sovjet åter godtar blott en minimikontroll, omfattande även atomfabriker, som tillverka klyvbar materiel för fredligt bruk, samt alla gruvor för klyvbar materiel men ej vetenskapliga försöksanstalter. Sovjet vill ej veta av att kontrollorganen blanda sig i det ekonomiska livet inom en kontrollerad stat, men godtager numera kontroll även av de konventionella rustningarna i stort. Man anser sig i Sovjets ledning kunna ersätta de inledande kontroll-åtgärderna med av staterna själva lämnade, »fullständiga listor på folk och vapen», medan västmakterna hålla före att dessa listor ha föga värde förrän de kontrollerats samt befunnits riktiga — och fullständiga!

Storbritanniens representant ville ge kontrollpersonalen rättighet att vid behov säga: »Stop doing that!» och andra västmakts-delegater ville ge kontrollorganen rätt att lägga beslag på olaglig materiel. Sovjetombudet åter var blott med på att kontrollorganen kunde ge rekommendationer och förslag till regeringarna. Malik medgav slutligen att det inom kontrollorganet ej borde finnas någon vetorätt, men sade intet om vetorätten då en stormakts åtgärder dragas inför säkerhetsrådet. Enda möjligheten är här att Sovjet i detta avseende, liksom nu sker i procedurfrågor, ger avkall på vetorätten. Hur det går i denna dragkamp mellan systemen maximikontroll och minimikontroll kan ännu ej förutsägas. Många principiella anhängare av den förra börja redan anse att med den väldiga ökningen under senare år av fyndigheter med klyvbar materiel och olika slag av atomfabriker i världen blir problemet att upprätta en världsomfattande maximikontroll med permanenta kontrollkommissioner på tusentals orter allt mera praktiskt ogenomförbart. Huruvida detta framkallar nödvändigheten av att allenast skapa en minimikontroll, som begränsas till att gälla blott de stora atomvapnen, som fick sitt namn vid Hiroshima, är i denna stund svårt att säga. Men med en minskad kontroll avtar ju också tryggheten, vilket säkert har till resultat att västmakternas kompromissvilja minskas.

Ett bidrag till problemet att överhuvud snabbt skapa en världs-

kontroll har författaren av dessa rader givit genom att föreslå att redan befintliga beskickningar samt deras militär-, marin- och flygattachéer jämte nyskapade atomattachéer utnyttjas för detta ändamål jorden runt. Man har här i varje fall kårer, som redan äro på sin plats i resp. länder, som kunna landets språk och som just skola studera militärväsendet! Det har inväntats att detta skulle orsaka att sagda personer finge alltför intim kännedom om hittills hemliga förhållanden, men man får ej glömma att det är *just här* som kontrollen består!

Slutproblemet blir sedan att för det hela uppgöra en »*time-table*». Såsom framgår av ovanstående gäller det ingenting mindre än att finna en sådan lösning att båda parter kunna ena sig om tidpunkten för kontrollens uppsättande och påbörjade verksamhet. Sovjet förkastade det engelsk-franska förslaget av den 11 juni och västmakterna förkastade Sovjets förslag om ett atomvapenförbud, åtföljt av underhandlingar om kontrollens organisation, reduktion av de konventionella rustningarna samt upphörandet av nytillverkning och förstörandet av atomvapenförråden.

Ingen lösning synes möjlig, som ej utgår från den samtidighet i åtgärder, vilken betonats av båda parter. Men i detaljavseende kan man tänka sig flera lösningar, som tillgodose båda i den utsträckning, som logik och hänsynen till en fredlig utveckling i världen medge.

Men först måste man enas om kontrollsystemet, dess omfattning, befogenheter och funktion, ty en rättvis »*time-table*» kan i en tid av internationell misstro blott skapas när man vet, vilken grad av säkerhet mot avtalsbrott som kontrollen kan skänka. Och slutligen måste man avgöra den svåra frågan: »Är det tänkbart att ernå ett effektivt kontrollsystem, som skall omspanna all i världen befintlig klyvbar materiel, eller är det klokare att begränsa dess uppgift till kontrollen av enbart de stora atomvapnen, vars framställning och fabriksanläggningar äro svåra att helt fördölja?»

Se där tvenne problem, med vilka politikerna och världsoptionen under närmaste år måste komma att syssla — — —.

Sedan ovanstående skrivits i slutet av augusti, ha vid FN:s förbunds församling i september—oktober inträffat tvenne händelser av största intresse.

Utrikesminister Dulles' förslag att aktivera arbetet med att inom två år skapa en internationell atomkraft-pool, till vilken staterna böra inleverera klyvbar materiel för uteslutande fredligt bruk,

har bemötts med välvilighet från Sovjets sida och underhandlingar ha under hela året ägt rum på diplomatisk väg.

För att ej Sovjet skulle framstå såsom ovilligt att förhandla i nedrustningsfrågan, har Sovjet skickligt gjort en frontförändring i förhållande till uttalanden i underkommittén, accepterat dels en avspänning etappvis samt dels även godtagit det engelsk-franska förslaget av den 11 juni såsom grundval för nedrustningsarbetet och därigenom visat att Sovjet verkligen kan gå med på ett västmaktsförslag. Sovjet rent av avstår från att ett ovillkorligt atomvapenförbud bör föregå en minskning av de konventionella rustningarna och godtager att dessa rustningar samt militärbudgeterna minskas i två etapper. Beträffande atomvapnen föreslår Sovjet att all tillverkning av dylika upphör i och med att *andra* etappen börjar; samtidigt härmed förbjudas och förstöras dessa vapen. Men så vitt man kan se behåller Sovjet sitt krav på veto-rätt inom säkerhetsrådet och är endast med på en minimikontroll, sådan den skildrats i det ovanstående och ledd av en internationell kontrollkommission.

Givetvis är det sannolikt att Sovjets medgivanden avsågo att hindra en rustningsökning för Västtysklands del men naturligtvis är det omöjligt att nu bedöma, huruvida Sovjet kommer att stå vid sina medgivanden även sedan den västeuropeiska försvarsgemenskapen blivit verklighet och Västtysklands upprustning börjat. Londonavtalet av den 3 oktober skall ju först ratificeras av parlamenten, åtskilliga, resterande problem slutligt lösas och Sovjets reaktion efter Västtysklands upptagande i Atlantpakt och Bryssel-pakt uppenbaras. I samband med problemet om Västeuropas säkerhet bör noteras att Västtyskland av sagt sig rätten att tillverka atom-, bakteriologiska och kemiska vapen — numera ofta benämnda ABC-vapen — samt robotvapen, vissa slag av minor, bombplan för strategiska ändamål och större örlogsfartyg. Dessa inskränkningar gälla dock blott den tyska förbundsrepubliken.

Molotov har redan varit framme och antytt att en plan för rustningsbegränsning och atomvapenförbud icke kan genomföras samtidigt med Västtysklands remilitarisering. Läget är ännu labilt.

Stormakternas rustningsfrågor komma att under slutet av år 1954 och det följande året stå i första planet vid de politiska övervägandena inom FN. Många svåra problem stå ännu olösta, varför hittillsvarande förhandlingar icke rimligen böra utöva något inflytande på kommande riksdagsbehandling av Sveriges försvar med dess modesta och i flera avseenden bristfälliga beskaftenhet.